

UDK 372.873/.876:7.016.4(047.31)

Prethodno priopćenje

Primljeno: 22. 2. 2009.

Prihvaćeno: 20. 3. 2009.

MEDITERANSKI MOTIVI U NASTAVI LIKOVNE KULTURE

Mr. sc. Dubravka KUŠČEVIĆ, kuscevic@ffst.hr,

Branka ALIJEV, diplomirana učiteljica

Mr. sc. Marija BRAJČIĆ

Filozofski fakultet u Splitu

Sažetak: *U provedenom istraživanju orijentirali smo se na dio mediteranskog podneblja te smo u dalmatinskom dijelu tog prostora pokušali istražiti uporabu mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture. Rezultati istraživanja i njihova analiza pokazuju sljedeće: učitelji mijenjaju motive u nastavi likovne kulture i pri tome često odabiru upravo mediteranske, koje smatraju važnima za odgoj identiteta djeteta. Pri obradi mediteranskih motiva učitelji se najčešće služe slikarskim i crtačkim tehnikama, a zanemaruju grafičke i prostorno-plastične tehnike likovnog oblikovanja. Učenici dobro prihvaćaju mediteranske motive, no anketirani učitelji smatraju da za uspješnost dječjih radova odabir motiva nije presudan. Većina učitelja u motivaciji se služi izvornom stvarnošću, s time da djecu u prirodu češće izvode učitelji seoskih i prigradskih škola. Učitelji gradskih i prigradskih škola motive najčešće biraju iz područja prirodnih obilježja, dok učitelji seoskih škola preferiraju narodne običaje i etnografsku baštinu. Mediteranski motivi u nastavi likovne kulture prema izjavama učitelja kod djece jačaju estetski senzibilitet, osjećaj pripadnosti zajednici, osobni identitet te pozitivan odnos prema umjetničkoj baštini.*

Ključne riječi: *Mediteran, motivi, učitelj, djeca, nastava likovne kulture, osnovna škola*

1. Uvod

Motiv u likovnim umjetnostima prema prikazanom sadržaju (pejzažu, aktu, portretu...) daje obilježje likovnom djelu (Enciklopedija likovnih umjetnosti, 1964., 500), a sama riječ motiv dolazi od srednjovjekovne latinske riječi *motivum*, od *moveo*, što znači pokrećem.

U dječjem likovnom izražavanju motiv je ono što dijete crta, gradi, slika, modelira i stoga je element poticaja u likovnom oblikovanju. U nastavi likovne kulture motiv može biti vizualan i nevizualan, a likovni i kompozicijski elementi

moгу biti motivi i poticaji (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996.) za dječje likovno izražavanje. U okvirima nastavnih likovnih sadržaja učeničku pozornost potrebno je usmjeriti na motiv kako bi se učenici *dodirivanjem i promatranjem učili ispitivati, istraživati, otkrivati; analizirati svojstva okoline, izražavati svoj odnos prema okolini od osjećaja do vlastitog mišljenja* (Tanay, E. R., 1989., 73). Ovakav pristup motivu u likovnom izražavanju omogućuje motivu da prenese poruke, obrazuje i odgaja na svom sadržaju. A upravo su motivi zavičajne mediteranske baštine motivi na kojima možemo obrazovati i odgajati djecu.

Baština je okruženje u kojem se krećemo i radimo, pamćenje jednoga grada, mjesta ili države i ljudi koji su u njima živjeli, žive ili će živjeti. Baština označava sve ono što je postojalo prije nas, ali i ono što će postojati nakon nas. Ona je nešto što je naslijeđeno i ono što se ostavlja u naslijeđe, što je bilo, što jest i što će biti (Rapanić, Ž., 2000.).

Hrvatska, s otocima i obalom, ispunjena je spomenicima univerzalnog značenja. Oni izazivaju poštovanje i kao umjetnička djela i kao rezultat razvoja određene kulture. U buđenju svijesti i želje za očuvanjem kulturne baštine jednog naroda ključnu ulogu ima obrazovanje, tj. cjelokupni školski sustav, ali i obitelj te društvo u cjelini. Čovjek se ne rađa svjestan kulture i kulturnog naslijeđa, nego uči i upija ono što ga okružuje. Dijete u svojim prvim godinama uči i doživljava svijet oko sebe i ako je u tim godinama okruženo poticajnim kulturnim sadržajima, velika je mogućnost da će postati čovjekom koji cijeni, voli i doživljava »svoje«, ali isto tako poštuje »tuđe«. S vidika međusobnog razumijevanja i komuniciranja, te multikulturalnih veza sadržaji kulturne baštine mogu pridonijeti promjeni mišljenja i predrasuda o stanovnicima drugih naroda. Učenik ne samo da usvaja specifična znanja o drugoj kulturi nego ta znanja uspoređuje s vlastitom kulturom.

Upravo preko likovne pedagogije moguće je promicati danas tako aktualne ideje interkulturalnoga pristupa zavičajnosti, odnosno predstaviti vrijednosti lokalnih baštinskih sadržaja u kontekstu euromediteranske baštine (Prijetelj-Pavičić, I., 2007., 278). Specifični položaj Dalmacije, kao tranzitnog područja između sjevera i juga, istoka i zapada, na kojem su se susretale i ispreplele različite civilizacije, kulture i religije, odredio je specifičan karakter njezina kulturnog naslijeđa (Prijetelj-Pavičić, Pivac, Kušćević, 2006.). Naime, toliko je kultura ostavilo svoj trag na području Dalmacije, toliko je religija i jezika u nekim dijelovima njezine povijesti ovdje prebivalo da ju je sve to učinilo onakvom kakva je danas, zanimljivom i posebnom.

Predstavljanje vrijednosti lokalnih baštinskih sadržaja u kontekstu mediteranske baštine nudi raznovrsne mogućnosti ostvarivanja kreativnosti i izražavanja djece likovnim radovima, te time baština postaje umjetnički poticaj za likovno izražavanje djece (Ivon, H., Kušćević, D., Pivac, D., Jukić, T., 2007.).

Istodobno, korištenjem tih sadržaja u nastavi likovne kulture u djece se razvija osjećaj pripadnosti zajednici, osobni identitet i pozitivan odnos prema cjelokupnoj hrvatskoj i specifičnoj mediteranskoj kulturnoj baštini. A upravo je ljubav prema vlastitoj kulturi i naslijeđu, ali i razvijanje interkulturalnog dijaloga jedan od bitnih ciljeva odgojno-obrazovnog sustava. Jedan od predmeta u kojem bi se sustavno i na visokoj razini edukacije moglo progovoriti o nacionalnoj i svjetskoj kulturnoj baštini, jest predmet *likovna kultura*.

U istraživanju koje smo proveli, osvrnuli smo se na kvalitetu i kvantitetu upotrebe mediteranskih motiva u nastavi predmeta *likovna kultura*, od 1. do 4. razreda osnovne škole, te pokušali istražiti utjecaj upotrebe takvih sadržaja u nastavi na djecu.

Pri vođenju likovnih aktivnosti morali bismo voditi računa da je djetetu kao recipijentu najvažniji sadržaj fabula, priča, motiv, dok elemente strukture izraza dijete svladava i izražava spontano; no odgojitelj bi svakako trebao potencirati njihovo otkrivanje putem ponuđenih sadržaja motiva (Kušević, D., 2007.).

2. Metodologija istraživanja

1. Cilj i zadaci istraživanja

Percepcija, recepcija i ekspresija mediteranske baštine dinamičan je proces i ovisi ponajviše o zainteresiranosti i aktivnosti djeteta tijekom nastavnog rada, ali učitelj, koji odabire motiv, ključni je čimbenik u motivaciji djece prema bogatim mogućnostima izričaja mediteranskog naslijeđa. Interpoliranjem mediteranskih motiva u likovnu pedagogiju otvaraju se raznolike mogućnosti estetskih, psiholoških, pedagoških i socijalnih djelovanja u odgoju djece i mladih. Držeći da su ovi motivi iznimno značajni i da je baština zapravo *univerzalni odgojitelj* (Ivon, H. 2007., 9) prihvatili smo se ovog istraživanja svjesni vrijednosti lokalnih mediteranskih baštinskih sadržaja u kontekstu globalizacijskih procesa.

Cilj ovoga rada bio je istražiti učestalost, odgojno-obrazovnu vrijednost i načine korištenja mediteranskih motiva u motivaciji unutar nastave likovne kulture u nižim razredima osnovne škole s obzirom na područje (grad, selo, prigradsko naselje) u kojem se nastava odvija.

U odnosu na cilj istraživanja ovim smo ispitivanjem kanili dobiti odgovore na sljedeća pitanja: 1. Mijenjaju li učitelji motive u nastavi likovne kulture i koliko se često koriste mediteranskim motivima u nastavi likovne kulture? 2. Kako bi ocijenili važnost tih motiva u odgoju identiteta djeteta i što još u dječjem razvoju potiče primjena tih motiva? 3. Kojom tehnikom učitelji najčešće obrađuje te

motive? 4. Kako djeca prihvaćaju takve motive i utječe li to na likovnu kvalitetu dječjih radova? 5. Kojom se motivacijom koriste za mediteranske motive u likovnoj nastavi i koje motive unutar mediteranske baštine najradije likovno oblikuju?

2. Postupak istraživanja

1.1. Hipoteze istraživanja

S obzirom na postavljeni opći cilj i na njemu utemeljene posebne zadatke istraživanja, nametnule su se sljedeće hipoteze istraživanja:

- I. Učitelji gradskih škola upotrebljavaju mediteranske motive češće od učitelja seoskih škola
- II. Učitelji seoskih škola se, zbog karakterističnog okruženja, pri motivaciji češće koriste vizualnom stvarnosti
- III. Učenici dobro reagiraju na rad pri upotrebi mediteranskih motiva, te su im i radovi uspješniji prilikom korištenja takve motivacije
- IV. Motivacija temeljena na kulturnoj baštini od iznimne je važnosti za razvijanje osobnog identiteta djeteta

2.2. Uzorak ispitanika, uzorak instrumenata i postupak obrade podataka

Istraživački uzorak na kojem je provedeno ispitivanje bili su učitelji gradskih škola (središte Splita i Kaštela), prigradskih (tako smo nazvali škole koje su udaljene od škola u središtu Splita, i nalaze se na području Stobreča, Žrnovnice, Kamena) i seoskih škola (škole u Hrvacama, Biteliću, Ogorju, Muću, Neoriću, te sela na području poluotoka Pelješca i područne škole otoka Brača). Ukupno smo dakle anketirali 105 učitelja, koji čine tri subuzorka učitelja, a s obzirom na prostor na kojem učitelji rade napravili smo ravnomjernu raspodjelu po 35 učitelja.

Mjerni instrument je anonimni upitnik posebno konstruiran za ovo prigodu, vidljiv iz konstruiranih tablica u rezultatima. Za prikupljanje podataka u ovom istraživanju korišten je posebno konstruiran upitnik s pitanjima zatvorenog tipa. Ispitanicima je naglašeno da je upitnik anonimn i da se neće gledati pojedinačni odgovori, nego analizirati cjelokupna slika istraživanja.

2. Rezultati i interpretacija

Tablica 1. Mijenjate li često motive u nastavi likovne kulture?

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) da	31	89%	22	63%	26	74%	79	75%
b) ne	0	0%	1	3%	0	0%	1	1%
c) povremeno	4	11%	12	34%	9	26%	25	23%
Σ	35	100%	35	100%	35	100%	105	100%

U tablici 1 vidljivi su rezultati odgovora na pitanje koliko često učitelji mijenjaju motive u nastavi likovne kulture.

Iz prezentiranih rezultata razvidno je da većina učitelja, sveukupno njih 75 posto, često mijenja motive u likovnoj nastavi, što je zadovoljavajući podatak, jer česta izmjena motiva pridonosi boljoj dinamici unutar nastave ovog nastavnog predmeta, a također uspješno utječe i na razvoj kreativnosti. Radi boljeg shvaćanja izrečenog, moramo obrazložiti kako sam motiv u likovnoj nastavi nije bitan, jer kreativnost ne proizlazi iz motiva, nego iz pristupa likovnom problemu, iz otvorenosti uma prema drugačijim rješenjima, do kojih se dolazi putem radoznalog istraživanja, kroz igru idejama, ulaženjem u istraživačke avanture. Ako se nastava likovne kulture, međutim, odvija unutar dvadesetak uvijek istih motiva, što je česta praksa u nastavi likovne kulture u nižim razredima osnovne škole, onda učenici u svojem likovnom izražavanju veoma brzo dolaze do šablone i shematizma.

Također, iz dobivenih rezultata razvidno je da nema velike razlike u učestalosti mijenjanja motiva s obzirom na mjesto gdje se nastava odvija (grad / selo / predgrađe), što ukazuje da su učitelji svjesni važnosti izmjene motiva u nastavi likovne kulture.

Prirodna i kulturna baština Mediterana svojim oblicima i bojama, svojom ljepotom uvijek je bila poticajna za umjetnike; stoga ne čudi što su učitelji skloni mediteranskim motivima u likovnoj nastavi. No isto tako očito je da su učitelji svjesni važnosti odabira motiva iz područja zavičaja. Djetetu kao recipijentu najvažniji je sadržaj; fabula, priča, motiv i dobro proživljeni motiv iz djetetova okruženja svakako utječu na bolji likovni izraz djeteta.

Tablica 2. Učestalost mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) često	16	46%	15	43%	22	63%	53	51%
b) ponekad	19	54%	17	48%	13	37%	49	46%
c) rijetko	0	0%	2	6%	0	0%	2	2%
d) nikad	0	0%	1	3%	0	0%	1	1%
Σ	35	100%	35	100%	35	100%	105	100%

U tablici 2 prikazano je koliko se često učitelji u likovnoj nastavi koriste mediteranskim motivima. Obradeni podatci pokazali su da se 51 posto svih ispitanih učitelja često koristi mediteranskim motivima, u čemu prednjače učitelji seoskih škola, od kojih se čak 63 posto koristi takvim motivima (možda je njihov prostor još najmanje taknut suvremenim promjenama u prostoru). Od ukupnog broja učitelja njih 46 posto koristi se mediteranskim motivima katkad, dok ih se samo 2 posto koristi njima rijetko, a nikad njih 1 posto.

Iz distribucije odgovora u tablici 3 razvidno je kako učitelji ocjenjuju važnost mediteranskih motiva s obzirom na odgoj identiteta djeteta, te tako možemo vidjeti kako 22 posto od svih ispitanih učitelja misli da su ti motivi *vrlo važni*, dok ih *važnima* za odgoj identiteta djeteta smatra 47 posto; njih 31 posto ne vidi posebnu važnost tih motiva u odnosu na ostale koji se koriste u nastavi likovne kulture. Dobiveni rezultati ne pokazuju značajne razlike u mišljenju učitelja po kriteriju mjesta izvođenja nastave. Možemo primijetiti kako nešto veću važnost upotrebi tih motiva u odgoju identiteta djeteta pridaju učitelji seoskih škola.

Tablica 3. Procjena važnosti korištenja mediteranskih motiva u odgoju identiteta djeteta

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) vrlo važni	7	20%	7	20%	9	26%	23	22%
b) važni	16	46%	15	43%	18	51%	49	47%
c) jednako važni kao i drugi motivi	12	34%	13	37%	8	23%	33	31%
d) nevažni	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Σ	35	100%	35	100%	35	100%	105	100%

U okviru ovog istraživanja željeli smo također osvijestiti *odgojni aspekt mediteranskih motiva u likovnoj nastavi*, tablica 4. Na ovo pitanje učitelji su imali mogućnost odabira većeg broja odgovora, a u ukupnom poretku najveći postotak učitelja (38 posto) smatra kako primjena mediteranskih motiva najviše kod djece utječe na razvijanje pozitivnog odnosa prema hrvatskoj umjetničkoj baštini, zatim da utječe na formiranje osobnog identiteta (23 posto) i osjećaja pripadnosti zajednici (20 posto), dok utjecaj ovih motiva na razvoj estetskog senzibiliteta učenika navodi (19 posto) anketiranih učitelja.

Tablica 4. *Odgojni aspekt mediteranskih motiva u likovnoj nastavi*

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) estetski senzibilitet	6	11%	11	29%	7	17%	24	19%
b) osjećaj pripadnosti zajednici	10	19%	5	13%	11	27%	26	20%
c) osobni identitet	12	22%	9	24%	9	23%	30	23%
d) pozitivan odnos prema hrvatskoj umjetničkoj baštini	26	48%	13	34%	13	33%	52	38%
Σ	54	100%	38	100%	40	100%	132	100%

U sljedećem pitanju željeli smo saznati uz pomoć kojih likovnih tehnika učitelji najčešće likovno oblikuju mediteranske motive. Na ponudeno pitanje učitelji su mogli zaokružiti veći broj odgovora.

Tablica 5. *Izbor likovno-tehničkih sredstava pri uporabi mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture*

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) crtačkom	15	28%	16	43%	13	34%	44	35%
b) slikarskom	29	55%	17	46%	20	53%	66	52%
c) grafičkom	0	0%	3	8%	2	5%	5	4%
d) prostorno-plastičnom	9	17%	1	3%	3	8%	13	9%
Σ	53	100%	37	100%	38	100%	128	100%

Iz *tablice br. 5* možemo saznati kako se najviše učitelja (52 posto) koristi slikarskim tehnikama, crtačkima ih se koristi (35 posto), a zanemarivi broj učitelja koristi se prostorno-plastičnim (9 posto) i grafičkim (4 posto) tehnikama likovnog izražavanja.

Premda smo se ovim istraživanjem orijentirali na upotrebu mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture, moramo napomenuti kako se pri realizaciji zadataka likovne kulture putem učenikova likovnog izražavanja i stvaranja potrebno koristiti većinom likovnih tehnika koje su prisutne u likovnoj umjetnosti. Tehnike prostorno-plastičnog oblikovanja nažalost vrlo su često zanemarene u likovnoj nastavi premda nastavni program predviđa veći broj sati u nastavi za takve sadržaje, a i učenici žele više trodimenzionalno oblikovati u različitim materijalima (vidi: Kušević, Brajčić, Smoljko, 2008.) trodimenzionalno oblikovanje zanemareno je u likovnim aktivnostima učenika nižih razreda osnovne škole. U analizi odgovora po arealu zamjećujemo kako nema većih odstupanja između učitelja gradskih, prigradskih i seoskih škola.

Nadalje smo željeli istražiti kako djeca prihvaćaju mediteranske motive u likovnoj nastavi

Tablica 6. Prihvaćanje mediteranskih motiva od strane djece

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) vrlo dobro ih prihvaćaju	20	57%	16	46%	8	23%	44	42%
b) dobro ih prihvaćaju	13	37%	14	40%	18	51%	45	43%
c) njihova reakcija ne razlikuje se od reakcije na druge motive	2	6%	5	14%	9	26%	16	15%
d) nevoljko ih prihvaćaju	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
e) odbijaju rad na takvu motivaciju	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Σ	35	100%	35	100%	35	100%	105	100%

Iz *tablice br. 6* razvidno je kako čak 85 posto djece dobro i vrlo dobro prihvaća mediteranske motive. Njih 15 posto reagira jednako na ove kao i na druge motive u nastavi, a nijedan odgovor nije pokazao negativno stajalište djece. Kriterij mjesta škole nije pokazao značajna odstupanja, s time da je najveći postotak odgovora »vrlo dobro ih prihvaćaju« dobiven u gradskim školama, dok su se prigradski i seoski učitelji najvećim postotkom odlučili za odgovor »dobro ih prihvaćaju«. Rezultati obrade tog pitanja i reakcije djece na mediteranske motive ukazuju na potrebu upotrebe ovih motiva u likovnim aktivnostima.

Tablica 7. Uspješnost ostvarenih likovnih radova djece pri uporabi mediteranskih motiva u likovnoj nastavi

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) radovi su mnogo bolji	3	9%	2	6%	5	14%	10	10%
b) radovi su nešto bolji	17	48%	11	31%	15	43%	43	41%
c) uspješnost se ne razlikuje od uspješnosti radova pri korištenju drugih motiva	15	43%	22	63%	15	43%	52	49%
d) radovi su lošiji	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Σ	35	100%	35	100%	35	100%	105	100%

Iz predočene *tablice br. 7* vidljivo je da uspješnost dječjih radova ne ovisi isključivo o odabiru motiva, ali ipak ima velik utjecaj. Naime, 49 posto učitelja smatra da se uspješnost radova s mediteranskim motivima ne razlikuje od uspješnosti pri korištenju nekih drugih motiva. S druge pak strane, njih 51 posto smatra da je izbor takvih motiva utjecao na uspješnost dobivenih radova koji su nešto ili čak mnogo bolji. Uspoređujući rezultate po mjestu izvođenja nastave, dobivena distribucija odgovora pokazala je da učitelji prigradskih škola u najvećem postotku smatraju kako uspješnost dječjih radova ne ovisi o izboru motiva, dok učitelji gradskih i seoskih škola pridaju veću važnost tom kriteriju.

Tablica 8. Izvori motivacije pri uporabi mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) izvorna stvarnost	31	76%	22	58%	23	66%	76	67%
b) didaktičko oblikovani materijal	2	5%	5	13%	4	11%	11	10%
c) audio-vizualna motivacija	8	19%	11	29%	8	23%	27	23%
Σ	41	100%	38	100%	35	100%	114	100%

Razvidno je iz *tablice br. 8* da se većina učitelja u motivaciji služi izvornom stvarnošću, što je veoma pozitivno, posebno pri obradi motiva koji su usko vezani uz očuvanje kulturne baštine, u ovom slučaju mediteranskih motiva.

Na drugome mjestu, sa 23 posto, je audiovizualna motivacija, dok se najmanji broj učitelja odlučuje za motivaciju pomoću didaktički oblikovanih materijala. Situacija se bitno ne razlikuje s obzirom na mjesto izvođenja nastave.

Tablica 9. Načini motiviranja djece pri uporabi izvorne stvarnosti

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) izvodim djecu u prirodu, na autentične lokacije	17	50%	17	57%	22	63%	56	57%
b) donosim izvorne materijale u razred (ono što mogu donijeti u razred)	13	50%	13	43%	13	37%	39	43%
Σ	30	100%	30	100%	35	100%	95	100%

Učitelji koji se odlučuju za motivaciju pomoću izvorne stvarnosti *tablica 9.* rade to na dva načina: izvodeći djecu u prirodu, na autentične lokacije, ili donoseći izvorne materijale u razred. Djecu u prirodu češće izvode učitelji seoskih i prigradskih škola, dok se učitelji gradskih škola podjednako koriste obama načinima prezentiranja izvorne stvarnosti. Razlog tome vjerojatno je činjenica da seoski učitelji mogu jednostavnije organizirati nastavu u prirodi, a i manji broj učenika u razredu tome znatno pridonosi.

Tablica 10. Izbor motiva za likovno oblikovanje iz područja mediteranske baštine

Tip škole:	Gradske		Prigradske		Seoske		Σ	
Odgovor:	f	%	f	%	f	%	F	%
a) arhitektonska ostvarenja	10	19%	8	21%	7	20%	25	20%
b) etnografska baština	11	21%	6	16%	10	28%	27	22%
c) narodni običaji	13	25%	10	26%	10	29%	33	27%
d) prirodna obilježja	18	35%	14	37%	8	23%	40	31%
Σ	52	100%	38	100%	35	100%	125	100%

Što učitelji nude djeci kao motiv za likovno oblikovanje iz mediteranske baštine razvidno je iz *tablice 10*. Učitelji gradskih i prigradskih škola odlučili su se za prirodna obilježja kao područje iz kojeg najčešće odabiru mediteranske motive, a učitelji seoskih škola kao preferirana područja odabiru narodne običaje i etnografsku baštinu. Uzevši u obzir mišljenje svih učitelja, ponuđena područja rangirana su na sljedeći način: prirodna obilježja 31 posto, narodni običaji 27 posto, etnografska baština 22 posto, te arhitektonska ostvarenja 20 posto. Utjecaj areala ne pokazuje znatnija odstupanja.

7. Zaključak

Naše bogato kulturno naslijeđe naše je neizmjereno bogatstvo. Stoga bi razvijanje svijesti i znanja o njemu trebao biti jedan od glavnih ciljeva unutar školskog sustava. Nužno je razviti znanje i zanimanje za vrijednosti kulturnog naslijeđa: arhitektonskih ostvarenja, etnografske baštine, narodnih običaja i prirodnih obilježja. Sve to možemo jako dobro ostvariti kroz nastavu likovne kulture, i to na način da se građa iz tog područja metodički prilagodi uzrastu i sposobnostima djece.

Bez obzira na dob djece baština ima posebnu snagu pozitivnog djelovanja na stvaranje cjelovite osobe s izgrađenim identitetom i stilom ponašanja, te bi djecu već od rane dobi trebalo aktivno uključivati u njezino istraživanje i vrednovanje. U provedenom istraživanju orijentirali smo se na mediteransko podneblje, te pokušali istražiti količinu i kvalitetu upotrebe mediteranskih motiva u nastavi likovne kulture s obzirom na područje u kojem se nastava odvija – selo, grad, prigradsko naselje.

Predloženi rezultati istraživanja i njihova analiza pokazuju sljedeće:

- ❖ učitelji često mijenjaju motive u nastavi likovne kulture, pri tome često odabirući upravo mediteranske, koje smatraju vrlo važnima za odgoj identiteta djeteta, u čemu prednjače učitelji seoskih škola;
- ❖ pri obradi mediteranskih motiva učitelji se najčešće služe slikarskim i crtačkim tehnikama, dok zanemaruju grafičke i prostorno-plastične;
- ❖ učenici veoma dobro reaguju na te motive, a za uspješnost dječjih radova odabir mediteranskih motiva nije presudan, premda ima velik utjecaj;
- ❖ većina se učitelja u motivaciji služi izvornom stvarnošću, s time da djecu u prirodu češće izvode učitelji seoskih i prigradskih škola;
- ❖ učitelji gradskih i prigradskih škola motive najčešće biraju iz područja prirodnih obilježja, dok učitelji seoskih škola preferiraju narodne običaje i etnografsku baštinu, a svi se slažu da upotreba mediteranskih motiva kod djece jača estetski senzibilitet, osjećaj pripadnosti zajednici, osobni identitet, te pozitivan odnos prema hrvatskoj tradicionalnoj i umjetničkoj baštini.

Uzevši u obzir hipoteze koje smo postavili na početku istraživanja, dolazimo do sljedećih zaključaka: *Učitelji gradskih škola upotrebljavaju mediteranske motive češće od učitelja seoskih škola* - hipoteza o tome da učitelji gradskih škola najčešće koriste mediteranske motive nije potvrđena. Naprotiv, dobiveni rezultati daju sasvim oprečne sliku, pa tako mediteranske motive najčešće biraju seoski učitelji, nakon njih slijede gradski, a na posljednjem mjestu su učitelji prigradskih škola.

Učitelji seoskih škola, zbog karakterističnog okruženja, pri motivaciji, češće koriste vizualnu stvarnost - činjenica da specifično okruženje seoskih škola u manjoj sredini i s manjim brojem učenika omogućuje i znatno olakšava učiteljima seoskih škola izvođenje terenske nastave, bio je temelj postavljanja ove hipoteze. I upravo su je rezultati istraživanja, sa 63 posto seoskih učitelja koji su izabrali ovu vrstu motivacije, potvrdili.

Učenici dobro reagiraju na rad pri upotrebi mediteranskih motiva, te su im i radovi uspješniji prilikom korištenja takve motivacije - hipoteza o dobroj prihvaćenosti ovih motiva potvrđena je rezultatom od čak 85 posto djece koja dobro i vrlo dobro prihvaćaju mediteranske motive. Gledajući globalno, tj. zajedničke rezultate učitelja svih triju područja, veća uspješnost dječjih radova pri korištenju ove motivacije potvrđena je rezultatom od 51 posto. No, činjenica da se čak 63 posto učitelja prigradskih škola i 49 posto učitelja seoskih škola odlučilo za odgovor »uspješnost se ne razlikuje od uspješnosti radova pri korištenju drugih motiva«, ipak govori o velikoj važnosti, ali ne i presudnoj ulozi izbora područja motiva na uspješnost dječjih radova.

Motivacija temeljena na kulturnoj baštini uvelike pridonosi razvijanju osobnog identiteta kod djeteta - učitelji su svojim odgovorima naglasili iznimnu važnost mediteranskih motiva za odgoj identiteta djeteta, te time potvrdili ovu tvrdnju, ali i toliko naglašavanu potrebu za što češćim korištenjem motivacije temeljene na kulturnoj baštini u odgojno-obrazovnom sustavu.

Dobiveni rezultati potvrdili su da radovi čije je ishodište kulturna baština razvijaju u djece svijest o jedinstvu i raznolikosti, uz neizostavan naglasak na poštivanju vlastitog te uvažavanju tuđeg kulturnog identiteta. Naime, odgoj na vrijednostima baštine pomoći će djetetu u izgradnji vlastitog identiteta i osobnosti, ali i prijeko potrebnog razumijevanja svijeta oko sebe.

Literatura

1. Enciklopedija likovnih umjetnosti (1964.): Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod
2. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.): *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa

3. Ivon, H., Kušćević, D., Pivac, D., Jukić, T. (2007.): *Baština umjetnički poticaj za likovno izražavanje djece*. Split: Filozofski fakultet
4. Kušćević, D. (2005.): *Kulturna baština i dječje likovno stvaralaštvo*, u: H. Ivon (ur.) *Od baštine za baštinu (kulturološki aspekt predškolskog odgoja*, Hvar, Stari Grad, Jelsa: Visoka učiteljska škola Sveučilišta u Splitu, Dječji vrtić »Vandela Božtković«, str. 75-80
5. Kušćević, D., Brajčić, M., Smoljko K., (2008.): *Trodimenzionalno oblikovanje u kontekstu planiranja likovnih aktivnosti*, u: H. Ivon (ur.), *Prema kvalitetnoj školi*, Split: Filozofski fakultet, HPKZ, str. 169-179
6. Prijatelj-Pavičić, I., Pivac, D., Kušćević, D. (2006.): *Kako danas predstaviti mediteransku baštinu u očima djece*, u: H. Ivon (ur.), *Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom- Prema kvalitetnoj školi*, Split: Filozofski fakultet, HPKZ-Ogranak Split, str. 277-288
7. Rapanić, Ž. (2000.): *Baština na dlanu*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
8. Tanay, E. R. (1989.): *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga

UDC: 372.873/.876:7.016.4(047.31)

Preliminary communication

Accepted: 22. 2. 2009.

Confirmed: 20. 3. 2009.

MEDITERRANEAN MOTIFS IN ART CLASSES

Dubravka KUŠČEVIĆ, M.Sc. kuscevic@ffst.hr,

Branka ALIJEV, Primary School Teacher

Marija BRAJČIĆ, MSc

Faculty of Philosophy, Split

Summary: *In this study we have concentrated on the Mediterranean region by undertaking a survey on the use of Mediterranean motifs in art classes. The results of the survey and their analysis indicate the following: teachers change motifs in art classes and in doing so they often choose Mediterranean motifs as they find them important for building child's identity. When dealing with Mediterranean motifs, teachers most frequently employ painting and drawing techniques and neglect graphic and sculpting art techniques. Pupils accept Mediterranean motifs very well, but teachers reckon that the choice of motifs is not crucial in success of children's works. Most teachers use authentic reality as a motivation, although teachers from rural and suburban schools take children outdoors more often. Teachers from city and suburban schools usually choose motifs from nature, while rural school teachers prefer folk customs and ethnographic heritage. According to teachers' reports, Mediterranean motifs enforce children's aesthetic sensibility, the sense of belonging to the community, personal identity and a positive attitude towards artistic heritage.*

Key words: *the Mediterranean, motifs, teacher, pupils, art classes, primary school*
